

degli avvenimenti prodotta da questa interessante amalgama tra parola e immagine. I rinvii mnemonici di Apollonio danno vita alle immagini, stanno a significare l'anima mai persa, di quei luoghi di cui le fotografie sono testimoni mute, senza parola. Gli elementi architettonici fungono da particelle di riferimento per un'enucleazione insieme vivida e rarefatta, non lontana dal diventare poesia. I contorni delle case, i dedali sinuosi delle vie, l'ampia trasparenza delle piazze, la maestosità dei palazzi e delle chiese, sono testimoni del tempo e dell'uomo. La loro dimensione porta il peso delle vite di coloro che le hanno innalzate e che vi hanno vissuto. Una scenografia la cui immagine ritorna come allegoria teatrale, come luogo e momento di celebrazione poetica e rievocativa. Il testo, che accompagna con aneddoti, curiosità, modi di dire, le cartoline riproducenti l'antica Pirano è, come già detto, di Almerigo Apollonio. Un testo quasi elegiaco, una testimonianza elegante e semplice del modo di vivere della Pirano tra le due guerre e anche prima. La veste iconografica è invece rappresentata dalla riproduzione di 123 cartoline che ripercorrono la memoria storica della città. Cartoline appartenenti alle collezioni Stener, Ernestini e Simic. Da ricordare, infine, come introduzione letteraria, un intervento di Diego de Castro che aggiunge la sua voce per descrivere la Pirano da lui ricordata tra il 1910 ed il 1918. Una Pirano che come ricorda Stefano Lusa nelle prefazione, "grazie alla forza della sua architettura veneta, col tempo modella i suoi abitanti a sua immagine e somiglianza."

Marco Apollonio

ŠOLSKA KRONIKA

Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje, XXVII, 3,
Ljubljana 1994, 270 str.

Septembra 1994 je izšla tretja številka Šolske kronike, revije za zgodovino šolstva in vzgoje, ki jo letno izdaja Slovenski šolski muzej v Ljubljani. Revija nadaljuje tradicijo Zbornika za zgodovino šolstva in prosvete, ki so ga od 1964. leta dalje izdajali šolski muzeji v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Leta 1991 sta štiriindvajseto številko skupaj pripravili le še slovenski in hrvaški šolski muzej, petindvajseto številko pa je v samostojni Sloveniji izdal Slovenski šolski muzej sam. Namen revije prepoznamo že v njenem podnaslovu Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje. Večina prispevkov obravnava šolsko preteklost, bodisi zajeto v študijah ali zapisano v spominih učiteljev. Popestritev kronike predstavljajo tudi raziskovalne naloge zgodovinskih krožkov in naloge dijakov ter študentov. Revija pa prinaša tudi razprave in članke s praktičnimi vsebinami,

kot so na primer metodologija raziskovanja šolske zgodovine, urejanje šolskih arhivov in pisanje šolskih kronik.

Da je zbornik pritegnil že veliko sodelavcev, kaže njegova vsako leto bogatejša vsebina in večji obseg. Šolska kronika, ki je pravkar izšla, šteje že kar 270 strani. Drži se že ustaljene ureditve prispevkov (članki in razprave, prispevki in gradivo, bibliografija, šolski zapisi, iz dela šolsko-pedagoških muzejev, poročila in ocene). Ta red pa ne pomeni, da so v prizadevnem uredništvu okosteneli, temveč z veseljem sprejemajo nove pobude in ideje.

Med članki in razpravami velja opozoriti na podatkovno zelo bogat prispevek Tatjane Hojan o izobraževanju odraslih od 1848. do 1870. leta. Iz razprave Elizabete Hriberšek Balkovec lahko spoznamo, kaj lahko o problematiki gimnazij pove avstrijska statistika za čas od 1881 do 1913. V svojo raziskavo je avtorica vključila slovensko etnično ozemlje brez Prekmurja. Upoštevala pa je tudi gimnazije v Celovcu, Beljaku, Gorici in Trstu. Pregleden oris dejavnosti narodno-obrambene organizacije družbe sv. Cirila in Metoda na šolskem področju dobimo v razpravi Andreja Vovka. S slovenskimi župnijskimi šolami v Združenih državah Amerike nas seznani Darko Friš. S temeljito in celovito

šolsko reformo s pripravami od 1953. pa do zaključka 1962. leta, nas vsestransko in s pogledom nazaj v 1945. leto seznani Aleš Gabrič. Tatjana Šenk pa v razpravi "Naše učilnice je napolnila živa resničnost" osvetljuje potek podržavljanja samostanskih šol v Ljubljani od 1945 do 1947. Svoj prispevek zaključuje z razmišljanjem, da v boju močnih organizacij, kot sta bili Cerkev in Partija, vedno trpi posameznik, majhen člen pri merjenju moči velikih sil, ki je lahko preganjan povsod, kjer ideologija dobi preveliko moč v svoje roke. V tem sklopu objavljajo svoje razprave še Saša Serše, Ljiljana Šuštar in Elmar Lechner.

V rubriki Prispevki in gradivo je poleg prispevkov, ki zadevajo vso Slovenijo ali Slovence v tujini, objavljenih precej takih, ki so lokalno obarvani. V prvih dveh številkah skoraj ni članka o primorskem koncu, medtem ko jih je v zadnji kar nekaj. Mednje prav gotovo sodi pregleden prikaz razvoja in delovanja gimnazije z italijanskim učnim jezikom v Kopru, ki ga je prispeval tamkajšnji profesor in bibliotekar Ivan Markovič. Gimnazijo izpostavlja kot eno redkih tovrstnih ustanov s tako dolgo tradicijo. Ustanovili naj bi jo že 1612. leta pod imenom Kolegij plemičev, k čemur je pripomoglo humanistično usmerjeno življenje Kopra. Šola je imela že na samem začetku delovanja veliko težav. Kraj so pestile vojne, nato še kuga, kar je zdesetkalo prebivalstvo. Po krajšem zastoju, se je pouk 1676. leta nato nadaljeval z dovoljenjem in s finančno podporo nadrejenih Benetk. Zgradili so novo šolsko poslopje, v katerem je še danes gimnazija italijanske manjšine v Kopru. Šola je imela velik sloves, saj so se nanjo vpisovali celo dijaki iz Dalmacije, Grčije in Jonskih otokov. S prihodom avstrijskih oblasti po padcu Beneške republike sprememb v izobraževanju skoraj ni bilo čutiti. Težje obdobje je za šolo predstavljalo zmanjšanje denarne podpore za časa francoske oblasti in njene upravne spremembe, ki so Koper priključile Ilirskim provincam, v Trstu ustanovljen kolegij pa je vplival na manjši vpis dijakov v Kopru. Avstrijske oblasti so 1814 kolegij spremenile v gimnazijo. Postopno so vanjo uvajali nemški jezik, ki je nato v tridesetih letih popolnoma izpodrinil italijanskega. To pa je povzročilo manjši vpis v šolo in upravičilo namero Avstrijcev, da so šolo 1841. leta presečili v Trst. Samoiniciativno in z lastnimi sredstvi so Koprčani 1848. leta pri avstrijskih oblasteh izposlovali ponovno otvoritev gimnazije doma. Redno financiranje s strani državnih oblasti so si zagotovili z vpeljavo nemščine kot obveznega predmeta v vse razrede gimnazije. 1862. leta je bil na šoli za kratek čas uveden tudi slovenski jezik, ki pa je ostal le na fakultativni ravni. Dlje se je ohranila hrvaščina. Pod italijansko upravo po prvi svetovni vojni se je popolnoma italijanska gimnazija poimenovala po Carlu Combiju, nekdanjem učencu in predavatelju na šoli, literatu ter zasluznem aktivistu italijanskega narodnega gibanja. Po

drugi svetovni vojni je gimnazija nadaljevala z delom. Število dijakov pa se je zaradi množičnega izseljevanja Italijanov do 1956. leta silno zmanjšalo. Primanjkovalo pa je tudi učiteljev. S šolsko reformo je bila prej osemletna gimnazija spremenjena v štiriletno, kar je še zreduciralo število dijakov in dodatno povečalo težave za njeno ohranitev. Spremenili so tudi ime gimnazije. Dobila ga je po Gianu Rinalu Carlju, učenjaku in literatu, ki naj bi se tudi šolal na koprski gimnaziji. Avtor članka nas seznaja tudi z vidnimi možmi, ki so izšli iz te gimnazije, ter z bogato knjižnico, ki je šoli v ponos. Če se ta članek na nek način ukvarja s težavami v preživetju italijanske šole pod tujimi oblastmi, pa nas prispevek Boža Jakovljevića spomni na ukinjanje slovenskih šol pod italijanskimi fašističnimi oblastmi v Istri. Posledica tega je bila tudi ta, da so morali hrvaški učitelji v Istri zapustiti svoja službena mesta. Nekateri med njimi so se kot emigrantje zaposlili tudi v Sloveniji. Prispevek nam približa življenjsko usodo Josipa Bačića, društvenega delavca, Josipa Ribarića, preganjanega panslavista, člana delegacije na mirovni konferenci v Parizu po prvi svetovni vojni, in Josipa Brnobića, skladatelja in enega od ustanoviteljev društva jugoslovanskih učiteljev v Istri 1920. leta. Prispevek Alenke Borjančič pod naslovom Iz zgodovine šole v Postojni prinaša pregleden in dokaj podroben oris šole in šolnikov od znanih začetkov do leta 1900. Ostali prispevki v tej rubriki se ukvarjajo s preteklostjo šol v drugih območjih Slovenije, zapisali pa so jih Judita Šega, Branko Šuštar, Marija Lesjak, Olga Pivk in Stanka Jernejc.

Med šolskimi zapisi je v tej številki Šolske kronike več prispevkov, ki zadevajo šole na zahodnem ali primorskem delu Slovenije. Tu beremo seminarsko nalogo maturantk Agate Ploj in Andreje Repič o kmetijski šoli v Ložah pri Vipavi, ki je izobraževala mlade kmete po drugi svetovni vojni, do ukinitve šole 1961. leta. V tem sklopu prispevkov je objavljen tudi del raziskovalne naloge maturantke Milene Černe, ki je po literaturi, časopisnih in skromno ohranjenih arhivskih virih obdelala delovanje osnovne šole v Šempasu od ustanovitve do prve svetovne vojne. V reviji so dobrodošli prispevki, ki odkrivajo do sedaj manj znano ali zamolčano preteklost šol, ki v času po drugi svetovni vojni niso bile po meri oblasti. O poučevanju na takih šolah na Primorskem beremo v dveh prispevkih. Najprej se v treh spominskih zapisih, nastalih ob petdesetletnici obnove slovenskega osnovnega in srednjega šolstva v Ilirski Bistrici, avtorji spominjajo požrtvovalnega dela pri oživitvi slovenskih šol po kapitulaciji Italije 1943. leta pri samostanu de Notre Dame v Trnovem (Ilirska Bistrica) in odpusta učiteljev, ki niso poučevali "v duhu narodno-osvobodilnega gibanja". V drugem prispevku pa se župnik Joško Kragelj spominja svojega poučevanja na Livku nad Kobaridom v letih 1943 in 1944. Njegovo delo na šoli je bilo s strani partizanskih oblasti prepovedano, ker

ni bilo v zahtevanem duhu, v šolskem zgodovinopisju pa doslej zamlčano. V teh spominskih zapisih je čutiti čustveno prizadetost zaradi nepoštenosti in neobjektivnosti sodbe o njihovem delu, ki so ga po lastnem prepričanju dobro opravili. Med šolskimi zapisi beremo še več zanimivih člankov, ki so jih prispevale Slavica Pavlič, Jana Draksler, Borislava Arzenšek, Elisabeth Sargent, Berta Golob in Marija Novak.

Dobrodošel sestavni del revije so tudi poročila o delu Slovenskega šolskega muzeja, obvestila o raznih dejavnostih s področja zgodovine šolstva, kot so razstave, obiski šolskih muzejev drugod ipd. V poročilih in ocenah se seznanimo z novoizšlo literaturo, ki se ukvarja z zgodovino šol, šolstva in vzgoje. Prav tako najdemo v tej reviji zbrano bibliografijo za to področje. Za obdobje od 1985 do 1989 je objavljena v petindvajseti številki zbornika oziroma prvi številki Šolske kronike.

Vlasta Tul

**Bojko Bučar: MEDNARODNI REGIONALIZEM -
MEDNARODNO VEČSTRANSKO SODELOVANJE
EVROPSKIH REGIJ,**

Fakulteta za družbene vede,
Ljubljana, 1993, 263 strani.

V okviru zbirke Znanstvena knjižnica se je v preteklem letu slovenski knjižni trg obogatil za novo znanstveno publikacijo "Mednarodni regionalizem - mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij" izpod peresa dr. Bojke Bučarja, docenta in predstojnika katedre za mednarodne odnose na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Gre za prvo tovrstno celovito in zaokroženo strokovno delo pri nas na to temo. V njem je avtor skušal odgovoriti predvsem na to, kaj so doslej države v mednarodni skupnosti sprejele kot svojo obveznost v pogledu subnacionalnih regij in kakšen je njihov odnos do pojavnosti regionalizma v mednarodnih odnosih. Iz knjige izvemo, da se na tem področju vse bolj prehaja od "trdnih mednarodno pravnih zvez k mehkim, bolj politično in moralno zavezujočim oblikam sodelovanja". Vse bolj namreč prevladuje prepričanje, da je "prostovoljnost pri sprejemanju obveznosti tisti garant, ki bo zagotovil tudi njihovo izvajanje". Narava regionalnega sodelovanja je danes že zelo razčlenjena in večplastna ter se ob najpogostejših geografskih povezavah vzpostavlja tudi na kulturno-civilizacijski, jezikovni, versko-ideološki, politični in drugih osnovah. Pri tem gre tudi za dve ravni regionalnega sodelovanja, in sicer za sodelovanje na ravni držav ter na ravni delov državnega ozemlja, kar imenujemo transnacionalno oz. čezmejno sodelovanje. Svet je ozemeljsko sicer razdeljen med države, vendar so državne meje le redko

tudi naravne meje, zato se regije redko končajo na državnih mejah. Tako na njih potekajo številne interakcije, ki se ločijo glede na sredstva komuniciranja (osebne, množične komunikacije) kot tudi po vsebini kot npr. ekonomske, kulturne, politično-upravne interakcije, ekspresivne (krepitev učinkovitosti in druge vezi, izrazi simpatij, zabava). Čezmejne regije so tudi praviloma "točke razkola med nacionalnimi državami" in "točke kristalizacij napetosti in sporov med njimi". Odnosi so prizadeti ne le pri blagovni menjavi, ampak tudi na "ravni mentalitet", kajti "nacionalne kulture ustvarjajo nove mentalne distance med čezmejno skupnostjo", zato za preseganje tega stanja ne zadoščajo le neformalne skupine. Nastajajoči prepadi se lahko učinkovito premostijo le ob vzporedni zavestni akciji s poblastili opremljenih regionalnih oblasti. Kjer pa teh (še) ni, morajo vskočiti države z oblikovanjem ustreznih institucij in z zagotovitvijo potrebnih pristojnosti.

Vsaka država naj bi namreč šla skozi tri razvojne stopnje: konsolidacijo, fragmentacijo in diferenciacijo. Do zadnjih dveh razvojnih stopenj prihaja, ker se v razvojnem procesu države prej ali slej pojavi najprej "kriza identitete", ko posamezniku ne zadošča več identifikacija z eno institucijo (državo) ali skupino (nacij), in potem še "kriza legitimnosti", ko posebni interesi (regionalni, stanovski) ne pridejo do izraza v skupnem, občem interesu. Regionalne težnje pa so spodbujene tudi s preveliko "penetracijo nadzora centra (kulturnega, političnega, gospodarskega ipd.) nad periferijo."

Se pa Evropa sooča tudi s "protidecentralizacijskimi trendi", ki pa niso pogojeni zgolj z etničnim samozavedanjem. Bolj z dejstvom, da ob pretresih, ekonomskih stagnacijah, sunkovitih nihanjih cen energije, ekoloških problemih in socialnih nezadovoljstvih popuščajo čez celotno prelivajoči se učinki "institucionalne jasnosti", kar ima za posledico bojazen pred "negotovostmi fragmentacije in asimetrije".

Zagovorniki regionalizacije menijo, da se v Evropi odvija t.i. "druga dekolonizacija, ko naj bi se regije zavarovale pred zgodovinsko presežnim imperializmom nacionalnih držav in njihovim zastarelim pojmovanjem suverenosti". To je gledanje, ki se opira na tezo, "da so regije zgodovinski pojav, ki je starejši in obstojnejši od držav". Zato naj bi bil federalizem, ki bi zagotovil enakopravnost federalnih enot z zvezno oblastjo, najpopolnejša oblika regionalizma, ki zagotavlja več demokracije in več nadzora nad oblastjo, jezikovno in kulturno identiteto in ki hkrati povečuje odgovornost za zaščito okolja.

Knjiga prinaša tudi zanimiv in razčlenjen pregled obstoječih čezmejnih regij, ki gredo od portugalsko-španskega obmejnega pasu preko Pirenejev pa številnih čezmejnih regij v razgibanem predalpskem in alpskem svetu ter na mejah Beneluxa vse do nemško-danske in skandinavskih čezmejnih regij. Morda so za nas naj-